

Rapport 'Anders verantwoord van de diplomabeslissing in het mbo'

Het rapport 'Anders verantwoord van de diplomabeslissing in het mbo' zet de deuren open naar andere vormen van beoordelen van bekwaamheden van studenten in het mbo.

De aanleiding voor het rapport en de opdrachtgever betreffen het volgende (p. 5).

'Innovatieve teams geven aan dat de huidige manier van examinering niet meer goed past bij hun onderwijsconcept. De zorgen van innovatieve teams vormen de aanleiding voor het besluit een verkennend onderzoek uit te voeren naar knelpunten die innovatieve teams ervaren ten aanzien van examinering, de borging daarvan en de oplossingsrichtingen die zij voor ogen hebben.'

In opdracht van OCW is daarom dit onderzoek uitgevoerd naar knelpunten op het raakvlak van onderwijsvernieuwing en examinering en om andere manieren van het verantwoord van de diplomabeslissing te verkennen. Dat is de focus van dit rapport.'

Het rapport is te downloaden via: <https://onderwijsenexaminering.nl/app/uploads/IVA-onderwijs-Anders-verantwoord-van-de-diplomabeslissing-in-het-mbo.pdf>
49 pagina's.

Het rapport is zeer lezenswaardig en niet alleen voor betrokkenen uit het mbo. Ook voor onderwijskundigen, toetsdeskundigen, leden van examencommissies en het management uit het hbo bevat het rapport verschillende suggesties om breder te kijken naar de wijze van examinering.

Hieronder de samenvatting van het rapport

Het mbo speelt continu in op veranderingen, zoals ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, bij bedrijven en in de regio, verschuivingen in de studentpopulatie en onderwijskundige vernieuwingen. Ontwikkelingen op al deze terreinen leiden tot onderwijsinnovatie in het mbo.

In deze vernieuwingsslag komen onderwijsteams tot de ontdekking dat de huidige wijze van examinering niet altijd naadloos aansluit bij het vernieuwde onderwijs. Dat is de directe aanleiding geweest om een verkennend onderzoek uit te voeren naar knelpunten die innovatieve teams ervaren ten aanzien van examinering en de borging daarvan en om andere manieren van het verantwoorden van de diplomabeslissing te verkennen. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW en in samenwerking met de Inspectie van het Onderwijs en het MBO Kennispunt Onderwijs & Examinering. Doel van het onderzoek is om oplossingsrichtingen te bieden voor innovatieve teams voor de wijze waarop, toetsen en examineren vorm kan krijgen teneinde tot een waardevol diploma te komen.

Vijftien innovatieve opleidingsteams in uiteenlopende sectoren hebben meegewerkt aan het onderzoek. Docenten, teamleiders en vertegenwoordigers van examencommissies hebben hun praktijk en wensen ten aanzien van het anders verantwoorden van de diplomabeslissing geschetst.

Ervaren knelpunten ten aanzien van de huidige wijze van examineren

Het innovatieve onderwijs bij de vijftien opleidingen kenmerkt zich door een sterke praktijkcomponent en/of door maatwerktrajecten. Bij de opleidingen met een sterke praktijkcomponent worden studenten opgeleid in praktijkroutes, in de realistische beroepscontext of door middel van realistische opdrachten. Bij maatwerktrajecten is er sprake van het bieden van mogelijkheden om de opleiding versneld te doorlopen en van mogelijkheden om meer regie te voeren op het eigen leerproces. In maatwerktrajecten kan er tevens sprake zijn van een sterke praktijkcomponent. Vrijwel alle opleidingen baseren de diplomabeslissing thans op een proeve van bekwaamheid aan het eind van de opleiding en geven aan dat examinering aan het einde van de opleiding onvoldoende aansluit op hun onderwijsconcept. De opleidingen met een sterke praktijkcomponent zien examinering als dubbelop, omdat de student tijdens het onderwijs en in de praktijk al vaak het eindniveau heeft aangetoond. Vaak laten studenten in de praktijk meer zien, dan zij in de proeve kunnen aantonen. Bij maatwerkopleidingen staat een examen aan het eind van de opleiding het versneld afronden van de opleiding in de weg.

Wensen ten aanzien van het anders verantwoorden van de diplomabeslissing

Innovatieve opleidingsteams noemen drie mogelijke manieren waarop zij de diplomabeslissing anders zou- den willen verantwoorden. Een eerste manier houdt in dat teams met een sterke praktijkcomponent informatie uit het onderwijs meer willen betrekken bij de diplomabeslissing. Informatie uit het onderwijs bestaat uit oordelen van docenten en praktijkopleiders over het gedrag, kennis en vaardigheden van studenten. Als studenten in de praktijk meermaals aantonen dat ze beroepsbekwaam zijn, dan is dat waardevolle en bruikbare informatie voor de diplomabeslissing. Een tweede manier houdt in dat teams willen examineren met een methodemix en verspreid over de opleiding. Het biedt opleidingen met een sterke praktijkcomponent de mogelijkheid om de ontwikkeling van studenten goed te volgen. Opleidingen met een maatwerktraject, kunnen studenten zo de mogelijkheid bieden om de opleiding versneld af te ronden. Een derde manier

heeft betrekking op het valideren van leeruitkomsten: studenten kunnen bewijzen die buiten het onderwijs verkregen zijn laten valideren en zo een verkort opleidingstraject volgen.

Gevolgen voor de borgende taak van de examencommissie

De examencommissie neemt de diplomabeslissing en moet borgen dat dit besluit verantwoord is. Teams willen daarvoor graag informatie aandragen in de vorm van een examen- of diplomadossier met hierin afgewogen bewijzen van de student, die aantonen dat de student diplomawaardig is. Teams hebben al ideeën over wat bijdraagt aan een betrouwbare beoordeling van de bewijzen en van de diplomawaardigheid van de student. De geïnterviewde examencommissieleden staan over het algemeen open voor andere bewijzen, zo lang onderwijsteams de kwaliteit daarvan kunnen aantonen en zich houden aan het inspectiekader. Daarbij bestaat wel onzekerheid in hoeverre de andere manieren om de diplomabeslissing te verantwoorden passen bij het inspectiekader. De geïnterviewde examencommissieleden geven aan dat ze niet verwachten dat onderwijsinnovaties zullen leiden tot grote veranderingen in hun borgende rol.

Belemmeringen en oplossingsrichtingen voor het anders verantwoorden van de diplomabeslissing

De meeste teams hebben nog niet de stap gezet naar het anders verantwoorden van de diplomabeslissing, omdat de studenten nog niet gestart zijn met examens en vanwege ervaren belemmeringen. Het gaat dan ten eerste om belemmerende wet- en regelgeving en inspectiekaders. Teams denken dat het niet is toegestaan om in het onderwijs verkregen informatie mee te wegen bij de diplomabeslissing en om leeruitkomsten te valideren. Ze hebben last van de in hun ogen beperkte invulling van het begrip "examen" en zij hebben last van het onderscheid tussen onderwijs en examinering zoals dat in de inspectiestandaarden naar voren komt. Teams verwachten ook dat er meer ruimte is dan ze zelf denken. Ze willen dat mbo-scholen meer lef tonen en de ruimte in wet- en regelgeving beter benutten.

Een tweede belemmering heeft betrekking op interne regels. Het gaat dan om de verplichte inkoop van examens en de strakke interpretatie van het inspectiekader en de daaraan gekoppelde procedures. Teams willen in dialoog gaan met examenleveranciers over het aanbod, maar ook soms stoppen met de interne regel van verplichte inkoop en ze willen hun eigen deskundigheid bevorderen ten aanzien van het zelf construeren van examens. Ze willen meer ruimte voor maatwerk.

Ten derde zijn er zorgen over de kwaliteit van de beoordeling in de beroepspraktijk. Alle geïnterviewde teams hebben oog voor het civiel effect van het diploma. Maatregelen ten aanzien van de betrouwbaarheid, validiteit, vergelijkbaarheid en transparantie zijn nodig. Een van de belangrijkste knelpunten bij deze werkwijze is het onderscheid tussen ontwikkelingsgericht en kwalificerend. Er is behoefte aan een herijking van beide begrippen.

Beschouwing en aanbevelingen

De wet vormt in principe geen beletsel om informatie of bewijzen uit het onderwijs mee te laten wegen in de diplomabeslissing, wel is het zaak om vooraf duidelijk te omschrijven wat het examen inhoudt en te voldoen aan de huidige kwaliteitsstandaarden. Zo kan een examen dus ook het

moment zijn waarop de bewijzen gewogen worden door deskundige beoordelaars, waarna bijvoorbeeld een CGI plaatsvindt. Op basis daarvan kan het team een voorstel voor diplomering doen richting de examencommissie. Indien onderdelen van het onderwijs betrokken worden bij examinering moet voldaan worden aan ED 1, 2 en 3 van het inspectiekader. Er zijn geen belemmeringen in wet- en regelgeving voor het verspreid over de opleiding examineren met een examenmix. Nergens staat geschreven dat het examen aan het eind van de opleiding moet plaatsvinden. Wel gaat het examen over het eindniveau.

Dit onderzoek maakt duidelijk dat het anders verantwoorden van de diplomabeslissing impact heeft op de rol van alle betrokkenen. Teams hebben de verantwoordelijkheid om bewijzen van voldoende kwaliteit aan te dragen. Het bevoegd gezag zou onderwijsteams de ruimte moeten bieden, bijvoorbeeld in de vorm van een experiment, om beargumenteerd af te wijken van de standaard werkwijze bij het verantwoorden van de diplomabeslissing. Teams willen meer ruimte, dit vraagt een toezichtkader dat minder voorschrijvend is en meer de verantwoordelijkheid van examinering en diplomering bij de examencommissies legt. De examencommissie neemt de diplomabeslissing op basis van door teams aangedragen bewijzen. Hoe examen- commissies het best kunnen anticiperen op ontwikkelingen bij innovatieve teams vraagt om het opnieuw doordenken van de borgende taken.

Dit leidt tot de volgende aanbevelingen:

- 1. Inspectie, creëer ruimte in het toezichtkader. Focus meer op de kwaliteit en borging van processen in plaats van op instrumenten.*
- 2. Teams en CvB, benut de ruimte die de wet- en regelgeving biedt.*
- 3. Teams, maak een samenhangend ontwikkel- en kwalificatieplan. Hierin wordt de samenhang zichtbaar tussen het kwalificatiedossier, de leerdoelen, de leeractiviteiten en het gedrag van studenten dat past bij het beginniveau, tussenniveaus en het eindniveau.*
- 4. Herijk de begrippen ontwikkelingsgericht toetsen en kwalificerend beoordelen landelijk*
- 5. Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering, start pilots om na te gaan welke bewijzen voldoende betrouwbaar zijn om mee te wegen in de diplomabeslissing.*
- 6. Teams en Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering, voer het goede gesprek met examenleveranciers, zodat het aanbod aan examenproducten beter aansluit bij het onderwijsconcept.*
- 7. Teams, stem de voorgenomen verantwoording van de diplomabeslissing af met examencommissies.*
- 8. Bevoegd gezag, organiseer de dialoog binnen de instelling en met het werkveld.*
- 9. Bevoegd gezag, investeer in verdere professionalisering van relevante betrokkenen,*
- 10. Teams, zorg voor transparantie voor studenten, zodat de student tijdig weet hoe de diplomabeslissing tot stand komt en wat er van hem verwacht wordt: welke informatie telt mee in de diplomabeslissing?*